

Сандра С. Фишер Шобот
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.FiserSobot@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9591-0637

ИСКЉУЧЕНА ОГРАНИЧЕЊА У ВЕРТИКАЛНИМ СПОРАЗУМИМА У ПРАВУ КОНКУРЕНЦИЈЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ*

Сажетак: Искључена ограничења су ређулисана чл. 5 Уредбе о примени члана 101(3) Уговора о функционисању Европске уније на категорије вертикалних споразума и усаглашених пракси. Искључена ограничења у вертикалним споразумима представљају посебну врсту вертикалних ограничења, која уколико постоје у споразуму не могу бити изузета од забране ресриктивних споразума. О искљученом ограничењу можемо говорити када споразум садржи обавезу неконкурисања за коју је наведеном уредбом прописано да не може уживати поједносмислу пружној изузећа.

Предмет анализе у раду је правно ређулисање искључених ограничења у праву конкуренције Европске уније. Будући да искључена ограничења подразумевају постојање обавезе неконкурисања, у раду је појмовно одређена обавеза неконкурисања и њени појавни облици.

Кључне речи: вертикални споразум, пружно изузеће, искључена ограничења, обавеза неконкурисања.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Вертикални споразуми су споразуми између учесника на тржишту који послују на различитом нивоу ланца производње или потрошње. Будући да су у питању споразуми између учесника на тржишту који нису конкуренти,

* Рад је настао као резултат истраживања у 2024. у оквиру Научно-истраживачког пројекта „Правна традиција и нови правни изазови“ чији је носилац Правни факултет Универзитета у Новом Саду.

по правилу, они нису толико штетни за конкуренцију на тржишту, те могу допринети економској ефикасности, смањењу трошкова трансакција и дистрибуције, као и допринети бољој организацији продаје и улагања.¹

Европска комисија је 2022. донела Уредбу о примени члана 101(3) Уговора о функционисању Европске уније на категорије вертикалних споразума и усаглашених пракси (даље: Уредба 2022/720), којом је регулисано групно изузеће вертикалних споразума од забране из чл. 101(1) Уговора о функционисању Европске уније (даље: УФЕУ).² С обзиром на то да су, као што смо истакли, вертикални споразуми потенцијално мање штетни за конкуренцију на тржишту, Уредба 2022/720 је пошла од претпоставке да одређени вертикални споразуми уобичајено испуњавају услове из чл. 101(3) УФЕУ.³

Уредба 2022/720 представља „сигурну луку“ за вертикалне споразуме, што значи да уколико споразум испуњава услове из уредбе изузима се од забране. Наиме, споразум је дозвољен и на њега се примењује групно изузеће уколико удели учесника у споразуму не премашују уредбом утврђене прагове, уколико споразум не садржи тешка оґраничења, као ни неодвојива искључена оґраничења.

У Уредби 2022/720 постоји институт искључених оґраничења. У теорији се истиче да код искључених оґраничења не важи принцип „све или ништа“ (енгл. *all or nothing*).⁴ У питању су оґраничења која, уколико постоје у споразуму, не могу бити изузета од забране рестриктивних споразума. Основни разлог постојања института искључених оґраничења јесте заштита конкуренције између робних марки.⁵

Правни третман споразума који садрже искључена оґраничења је другачији од правног третмана споразума која садрже тешка оґраничења јер се искључена оґраничења сматрају мање опасним за конкуренцију на тржишту.⁶ У случају када у споразуму постоји тешко оґраничење он не може бити изузет

¹ Пара. 6 Уводних разматрања Уредбе о примени члана 101(3) Уговора о функционисању Европске уније на категорије вертикалних споразума и усаглашених пракси (*Commission Regulation (EU) 2022/720 of 10 May 2022 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices*, OJ L 134, 11. 5. 2022; даље у фуснотама: Уредба 2022/720).

² Уговор о функционисању Европске уније (*Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*; даље у фуснотама: УФЕУ), OJ C 202/47, 7. 6. 2016.

³ Пара. 3 Уводних разматрања Уредбе 2022/720.

⁴ Walter Frenz, *Handbook of EU Competition Law*, Berlin Heidelberg 2016, 439; Helmut Schröter, Thina Jakob, Robert Klotz, Wolfgang Mederer (Hrsg.), *Europäisches Wettbewerbsrecht – Grosskommentar*, 2. Auflage, Baden-Baden 2014, 625.

⁵ Вид. Сандра Фишер Шобот, „Појам вертикалног споразума и вертикалног оґраничења у Уредби 2022/720 о групном изузећу вертикалних споразума“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2023, 204.

⁶ Вид. H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 625.

од забране на основу Уредбе 2022/720,⁷ док када споразум садржи неко од искључених ограничења не може бити изузета конкретна обавеза, а споразум може под условом да се та обавеза може одвојити од остатка вертикалног споразума.⁸ Другим речима, на обавезу која представља искључено ограничење се не примењује групно изузеће, док се преостали део вертикалног споразума може изузети од забране. Насупрот томе, споразум не може бити изузет од забране у случају постојања неодвојивих искључених ограничења тј. таквих ограничења која се не могу одвојити од остатка споразума. Неки теоретичари сматрају да се правилима о искљученим ограничењима донекле нарушава систематика уредбе о групном изузећу, али да она имају смисла јер учесницима на тржишту пружају већу правну сигурност.⁹

О искљученом ограничењу можемо говорити уколико споразум садржи обавезу неконкурисања за коју је Уредбом 2022/720 прописано да не може уживати погодности групног изузећа. Треба истаћи да се наведено односи само на оне обавезе неконкурисања које би потпадале под забрану рестриктивних споразума из чл. 101(1) УФЕУ. У свим другим случајевима и обавезе неконкурисања обухваћене су групним изузећем.¹⁰

Предмет анализе у овом раду јесте правно регулисање искључених ограничења у праву конкуренције Европске уније. Будући да искључена ограничења подразумевају постојање обавезе неконкурисања, у разматрањима која следе биће најпре појмовно одређена обавеза неконкурисања и њени појавни облици.

2. ОБАВЕЗА НЕКОНКУРИСАЊА

О обавези неконкурисања, у најопштијем смислу, можемо говорити као о обавези коју добављач намеће својим купцима да не тргују конкурентским производима.¹¹ Дакле, добављач забрањује својим купцима да продају, препродају или купују конкурентске производе.

При анализи обавезе неконкурисања потребно је имати на уму да нису све обавезе неконкурисања обухваћене забраном рестриктивних споразума, односно да не представља свака обавеза неконкурисања и вертикално ограничење.¹² Другим речима, могуће је да споразум садржи и такву обавезу

⁷ Вид. више код С. Фишер Шобот, 201, 202.

⁸ Вид. пара. 246 Смерница о вертикалним ограничењима (*Guidelines on Vertical Restraints*, OJ C 248/01, 30.6.2022).

⁹ Н. Schröter, Т. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 625.

¹⁰ Упор. Frank Wijckmans, Filip Tuytschaever, *Vertical Agreements in EU Competition Law*, 2nd edition, Oxford 2011, 188.

¹¹ F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 179.

¹² О појму вертикалног ограничења вид. више код С. Фишер Шобот, 201-205.

неконкурисања која није забрањена прописима о заштити конкуренције. Тако је, на пример, дозвољено наметање купцу обавезе неконкурисања, која је временски оґраничена и не прелази период од пет година.¹³

Основна опасност за конкуренцију на тржишту у случају постојања обавезе неконкурисања се огледа у ризику од затварања тржишта за конкурентске добављаче,¹⁴ које може бити остварено путем споразума са обавезом искључивости, као и споразума којима се купцу намећу значајна квантитативна оґраничења у погледу робе коју мора да набави од добављача или лица које он одреди. На овај начин, могу да настану озбиљне и тешке последице у погледу затварања тржишта за конкурентске добављаче нарочито уколико је добављач учесник на тржишту, који на узводном тржишту има доминантан положај.

Осим тога, вертикална оґраничења могу бити баријера уласку на тржиште и зато што оґраничавају приступ тржишту не само стварним, него и потенцијалним конкурентима.¹⁵ Потенцијалним конкурентом се сматра онај учесник на тржишту који би у случају непостојања вертикалног споразума, на реалној, а не само хипотетичкој основи, могао у кратком року извршити додатна улагања или сносити друге потребне трошкове како би ушао на релевантно тржиште.¹⁶ Суд правде је у пресуди у предмету *EDP – Energias de Portugal and Others*,¹⁷ приликом давања одговора на претходно питање Жалбеног суда у Лисабону, анализирао и обавезу неконкурисања. Суд је истакао да сама чињеница да је споразумом предвиђена обавеза неконкурисања представља индицију да постоји потенцијална конкуренција. Наиме, уколико учесници на тржишту једни друге не сматрају потенцијалним конкурентима, у принципу, не би имали разлога да уговарају забрану конкурисања.¹⁸ У Смерницама о вертикалним оґраничењима се наводи да обавеза неконкурисања којом су неки дистрибутери везани за добављача може имати значајан ефекат органичавања приступа тржишту ако потенцијални нови учесник на тржишту мора да сноси неповратне трошкове због организације сопствених дистрибутера.¹⁹

У теорији се истиче и да обавезе неконкурисања могу да олакшају колузију између добављача у случају да се користе на кумулативан начин и да

¹³ Вид. чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720.

¹⁴ F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 179.

¹⁵ Вид. Vlatka Butorac Malnar, Jasminka Pecotić Kaufman, Siniša Petrović, *Pravo tržišnog natjecanja*, Zagreb 2013, 178.

¹⁶ Вид. чл. 1(1)(ц) Уредбе 2022/720.

¹⁷ Пресуда у предмету C-331/21, *EDP – Energias de Portugal SA, EDP Comercial – Comercialização de Energia SA, MC retail SGPS SA, prije Sonae MC SGPS SA, Modelo Continente Hipermercados SA v. Autoridade da Concorrência*, ECLI:EU:C:2023:812.

¹⁸ Вид. пресуду у предмету C-331/21, пара. 71.

¹⁹ Вид. пара. 286 Смерница о вертикалним оґраничењима.

доведе до губитка конкуренције између робних марки које се продају у истој трговини, ако су у питању трговци на мало који робу продају крајњим потрошачима.²⁰

Поред наведене опасности од вертикалног затварања тржишта, у Уредби 2022/720 се још истиче да негативни ефекти на конкуренцију на тржишту могу настати као последица постојања паралелних мрежа вертикалних споразума који имају сличне ефекте, који значајно ограничавају приступ релевантном тржишту или конкуренцији на њему. Такви кумулативни ефекти се, између осталог могу појавити, у случају постојања обавезе неконкурисања.²¹

Илустрацију наведеног налазимо у предмету *Repsol*,²² о којем је одлучивала Европска комисија. РЕПСОЛ је привредно друштво, које послује у Шпанији и Португалу, а које је активно у дистрибуцији горива, лубриканти и других сличних производа за моторна возила. РЕПСОЛ је са сервисним станицама у Шпанији закључивао дугорочне уговоре о ексклузивном снабдевању, који су према оцени Европске комисије били у супротности са чл. 101 УФЕУ.²³ Уговори које је РЕПСОЛ закључивао са својим оператерима (сервисним станицама) су садржали обавезе неконкурисања, које су забрањивале оператерима да продају конкурентске производе.²⁴ У одлуци је Европска комисија истакла да је, имајући у виду економски и правни контекст ових уговора, конкурентима приступ тржишту био значајно отежан због значајне вертикалне интегрисаности оператера, кумулативног ефекта паралелних мрежа вертикалних ограничења, тешкоћа у успостављању алтернативне мреже и осталих услова конкуренције на тржишту.²⁵

Два одлучујућа фактора при оцени могућих противконкурентских ефеката обавезе неконкурисања су тржишни положај добављача и трајање споразума. Што је јачи тржишни положај добављача на узводном тржишту и што је дуже трајање споразума већа је вероватноћа да ће споразум довести до затварања тржишта.²⁶ Исто тако, што је дуже трајање споразума постоји већи потенцијал за затварање тржишта. Тако на пример споразуми које закључи добављач који нема доминантан положај на тржишту и који трају годину дана вероватно неће имати значајније негативне ефекте на конкуренцију на тржишту. Насупрот томе, споразуми у којима је добављач учесник на тржишту, који на узводном тржишту има доминантан положај и који су

²⁰ V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović, 178; 3. Vlatka Butorac Malnar, Jasmin-ka Pecotić Kaufman, Siniša Petrović, Dubravka Akšamović, Marijana Liszt, *Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora*, Zagreb 2021, 281.

²¹ Вид. пара 20 Уводних изјава Уредбе 2022/720.

²² Одлука у предмету *COMP/B-1/38.348 – REPSOL C.P.P.*, 12 April 2006.

²³ Раније је то био чл. 81 Уговора о Европској заједници.

²⁴ Вид. више Moritz Lorenz, *An Introduction to EU Competition Law*, Cambridge 2013, 159.

²⁵ Одлука у предмету *COMP/B-1/38.348 – REPSOL C.P.P.*, пара. 23.

²⁶ Упор. M. Lorenz, 172.

закључени на дужи временски период могу довести до значајних противконкурентских ефеката.

2.1. Правно регулисање обавезе неконкурисања у праву ЕУ

Обавеза неконкурисања, према Уредби 2022/720, је свака директна или индиректна обавеза која купца спречава да производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге које су конкурентске уговорној роби или услугама, или свака директна или индиректна обавеза купца да од добављача или другог учесника на тржишту којег одреди добављач купи више од 80% своје укупне набавке уговорне робе или услуга и њихових заменских производа на релевантном тржишту, што се израчунава на основу вредности куповине или, ако је то уобичајена пракса у сектору, количине куповине у претходној календарској години.²⁷

Као што видимо, дефиниција обавезе неконкурисања полази од делатности добављача.²⁸ Међутим, обавеза неконкурисања односи се искључиво на обавезе или ограничења, директна или индиректна, која су наметнута купцу. Насупрот томе, евентуална ограничења или обавезе наметнуте добављачу не би се могле сматрати обавезом неконкурисања,²⁹ што има за последицу да такве обавезе не подлежу правилима о искљученим ограничењима. Тако на пример, обавеза добављача да на територији резервисаној за одређеног ексклузивног (искључивог) дистрибутера не продаје уговорну робу директно крајњим купцима не представља обавезу неконкурисања у смислу наведених одредби.³⁰

Клаузуле о обавези неконкурисања се не јављају изоловано, а њихова сврха и дејство зависе од уговорног или чињеничног контекста, у ком су уговорене.³¹ У теорији се истиче да су одредбе из Уредбе 2022/720 збуњујуће јер су уопштене и не односе се на појединачне врсте уговора.³²

Обавеза неконкурисања, како је напред дефинисана, заправо обухвата две различите врсте ограничења. У првом случају можемо говорити о споразуму са обавезом искључивости (енгл. *single branding*), која се у доктрини означава и као Тип 1 обавезе неконкурисања.³³ У другом случају се купцу

²⁷ Вид. чл. 1(1)(ф) Уредбе 2022/720.

²⁸ Rainer Bechtold, Wolfgang Bosch, Ingo Brinker, *EU – Kartellrecht – Kommentar*, München 2014, 392.

²⁹ Упор. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 184; R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 392.

³⁰ Вид. више F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 184.

³¹ Ernst-Joachim Mestmäcker, Heike Schweitzer, *Europäisches Wettbewerbsrecht*, 3. Auflage, München 2014, 397.

³² E.J. Mestmäcker, H. Schweitzer, 397.

³³ Вид. више код Frank Wijckmans, Filip Tuytschaever, Moritz Lorenz, Andreas Zellhofer, *Vertriebsverträge im Kartellrecht – Deutsche, österreichische und unionweite Rechtspraxis vertikaler Vereinbarungen*, Wien 2019, 288.

директно или индиректно намеће да више од 80% од своје укупне набавке роба или услуга усмери на добављача или лице које он одреди (енгл. *assimilated non-compete obligation*), што се у доктрини назива и Правило „више од 80%“, односно Тип 2 обавезе неконкурисања.³⁴

2.1.1. Споразуми са обавезом искључивости – Тип 1 обавезе неконкурисања

Када споразум садржи обавезу искључивости, купцу се намеће обавеза којом се он спречава да производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге које су конкурентске уговорној роби или услугама. Другим речима, купцу се намеће робна марка једног добављача. Дакле, у овим случајевима у споразумима постоји клаузула искључивости, где се купац обавезује да купује, продаје или препродаје искључиво робу свог добављача. С друге стране, забрањено му је да купује од других добављача, као и да сам производи робу која би била конкурентска оној коју набавља од добављача. На тај начин добављач жели да осигура да купац производи, купује, продаје или препродаје искључиво његову робу или услуге и тако заправо врши притисак на своје конкуренте на узводном тржишту. Споразуми са обавезом искључивости се нарочито срећу у угоститељском сектору и услужним делатностима.

Споразуми којима се купцу намеће обавеза да искључиво производи, купује, продаје или препродаје робу свог добављача представљају уговорне забране конкурисања. Код ових споразума купац се или споразумом обавезао да робу набавља од одређеног добављача или му добављач даје одређене економске подстицаје под условом да купац своје укупне потребе задовољава набавком робе искључиво од њега.³⁵ У теорији се истиче да исто важи и за везане послове код којих учесник на тржишту има доминантан положај на тржишту везујућег производа и користи тај свој положај да би подстакао продају својих производа на тржишту везаног производа на којем делују и његови конкуренти.³⁶ Код ових послова се купац обавезује или му се дају подстицаји, да одређену робу набави само заједно са везујућим производима, односно да приликом куповине везујућег производа набави и везани производ.³⁷

Из формулације „свака директна или индиректна обавеза која купца спречава да производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге које су конкурентске уговорној роби или услугама“ можемо закључити следеће. Прво, радње које су купцу забрањене одређене су алтернативно. На пример, обавеза неконкурисања ће постојати ако је купцу дозвољено да купује конку-

³⁴ Вид. више код F. Wijckmans, F. Tuytschaever, M. Lorenz, A. Zellhofer, 288.

³⁵ Вид. више E.J. Mestmäcker, H. Schweitzer, 397.

³⁶ Вид. V. Butorac Malnar, J. Pecotić Kaufman, S. Petrović (2013), 256.

³⁷ Вид. више Aleš Ferčič (ed.), *European Union Competition Law*, Zutphen 2023, 234.

рентску робу, али исту не сме даље да продаје. Или, могуће је да купац сме да производи конкурентску робу, али не сме да је ставља у промет.³⁸ Дакле, обавеза неконкурисања ће постојати ако је споразумом забрањена било која од наведених активности у вези са конкурентском робом или услугама.

Надаље, наведена формулација јасно указује на то да се купац спречава да предузима одређене радње у погледу конкурентске робе или услуга. Међутим, купцу није забрањено да производи, продаје, купује или препродаје робу или услуге које нису конкурентске производима или услугама добављача.³⁹ У Уредби 2022/720 и Смерницама о вертикалним ограничењима није ближе одређено шта се сматра под „робом или услугама које су конкурентске уговорној роби или услугама“. Па ипак, у теорији је заузет став да би, у овом случају, требало сматрати да конкурентску робу или услуге представља она роба или услуге који су замениви за купца.⁴⁰ Додатну тешкоћу у тумачењу ове формулације, на коју се указује у доктрини, ствара други део дефиниције који садржи следећу формулацију „уговорне робе или услуге и њихових заменских производа на релевантном тржишту“. Сматрамо да се, и поред очигледне језичке разлике, обе формулације односе на супституте уговорне робе или услуга на релевантном тржишту.⁴¹

Обавеза искључивости може купцу бити наметнута директно или индиректно. О директној обавези можемо говорити у случају постојања уговора у којем се купац обавезује да ће трговати искључиво робом свог добављача, односно забрањује му се да тргује конкурентском робом.⁴²

С друге стране, о индиректном спречавању купца да производи, продаје, купује или препродаје другу конкурентску робу можемо говорити када добављач има могућност да умањи или укине бонусе или рабате купцу, као и када у случају повреде наведене обавезе може да раскине уговор.⁴³ Такође, индиректно наметање обавезе искључивости може бити извршено утврђивањем одређених стандарда које купац треба да поштује приликом продаје робе, а чији циљ би заправо био да купца обесхрабри да продаје робу конкурентата добављача.⁴⁴ Наведено је могуће постићи, на пример, предвиђањем обавезе брендирања малопродајног објекта на одређени начин или прописивањем услова под којима је могуће стављати у промет робу добављача. Коначно, могуће је се купац индиректно обавезе да поштује овакву обавезу неконкурисања под претњом губитка ексклузивности.⁴⁵

³⁸ Вид. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, M. Lorenz, A. Zellhofer, 289.

³⁹ Вид. више F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 184.

⁴⁰ Тако F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 184.

⁴¹ Вид. и друга мишљења код F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 185.

⁴² F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 179.

⁴³ Упор. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 392.

⁴⁴ Вид. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 186.

⁴⁵ Вид. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 186.

Споразуми у којима постоји Тип 1 обавезе неконкурисања могу нарочито негативно да утичу на конкуренцију између робних марки (енгл. *inter-brand competition*), као и да доведу до споразумевања између повезаних учесника на тржишту.⁴⁶

2.1.2. Правило „више од 80%“ – Тип 2 обавезе неконкурисања

Обавеза неконкурисања је и свака директна или индиректна обавеза купца да од добављача или другог учесника на тржишту којег одреди добављач купи више од 80% своје укупне набавке уговорне робе или услуга и њихових заменских производа на релевантном тржишту, што се израчунава на основу вредности куповине или, ако је то уобичајена пракса у сектору, количине куповине у претходној календарској години.⁴⁷ Према томе, када се купцу директно или индиректно намеће да више од 80% од своје укупне набавке роба или услуга и њихових заменских производа на релевантном тржишту купи од добављача или лица које он одреди (енгл. *assimilated non-compete obligation*), можемо говорити о Правилу „више од 80%“, односно Типу 2 обавезе неконкурисања.

На овај начин се постиже да купац или уопште не набавља робу, која представља конкурентску робу за робу добављача, или да је набавља и њоме тргује у веома малом обиму. У теорији се истиче да је Европска комисија заинтересована не само за ситуације у којима долази до потпуног затварања тржишта, које се постиже постојањем Типа 1 обавезе неконкурисања, него да би обавезивање купца да набавља више од 80% од добављача или лица које он одреди, такође могло да води истом резултату.⁴⁸

Тип 2 обавезе неконкурисања постоји уколико би укупна набавка уговорне робе или услуга од стране купца премашила 80% у односу на вредност куповине или, ако је то уобичајена пракса у сектору, количине куповине у претходној календарској години.⁴⁹ Према томе, ова врста обавезе неконкурисања подразумева постојање минималног количинског прага (више од 80%) и одређивање извора снабдевања (добављач или лице које он одреди). Ако се наведено има у виду, за утврђивање да ли постоји Тип 2 обавезе неконкурисања меродавна је вредност куповине у претходној календарској години. Алтернативно, вредност се може рачунати на основу количине куповине, уколико то представља уобичајену праксу у одређеном сектору (нпр. број комада, техничке димензије⁵⁰ и сл.). У доктрини се истиче да уколико у уго-

⁴⁶ Вид. E.J. Mestmäcker, H. Schweitzer, 397.

⁴⁷ Вид. чл. 1(1)(ф) Уредбе 2022/720.

⁴⁸ Richard Whish, David Bailey, *Competition Law*, 9th ed, Oxford 2018, 684.

⁴⁹ Вид. чл. 1(1)(ф) Уредбе 2022/720.

⁵⁰ Вид. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 393.

вору укупан обим набавке није одређен процентуално, него је утврђен број комада или вредност набавке, потребно је израчунати да ли је прекорачен праг од 80%.⁵¹

С друге стране, међутим, приморавање купца, било уговарањем одређених подстицаја или обавеза да од добављача купује у значајном обиму на релевантном тржишту, под условом да обим тих куповина не прелази 80% од укупне набавке купца у претходној календарској години, не представља обавезу неконкурисања која је обухваћена чл. 5 Уредбе 2022/720.⁵²

3. ИСКЉУЧЕНА ОГРАНИЧЕЊА

Искључена ограничења су регулисана у чл. 5 Уредбе 2022/720, којим је предвиђено да се изузеће из чл. 2 Уредбе 2022/70 не примењује на одређене обавезе садржане у вертикалним споразумима. То значи да иако се на ограничења, о којима ће у наставку бити више речи, не примењује групно изузеће преостали део вертикалног споразума може бити изузет од забране, под условом да може да се спроведе без искључених ограничења. Дакле, потребно је, иако то уредба изричито не наводи, да је у питању одвојиво искључено ограничење.⁵³

С обзиром на то да су у питању ограничења, која не могу бити изузета од забране, а преостали део споразума може, у теорији се она често називају „сиве клаузуле“.⁵⁴ Приликом разматрања искључених ограничења треба имати у виду појмовно одређење вертикалног споразума у Уредби 2022/720,⁵⁵ будући да вертикални споразум обухвата не само уговоре, него и усаглашену праксу учесника на тржишту. Због тога се у теорији наводи да је могуће да „сиве клаузуле“ произлазе и из усаглашене праксе учесника на тржишту, што може имати нарочит значај код система селективне дистрибуције уколико се партнери у систему селективне дистрибуције договоре да не продају брендове одређених конкурентских добављача.⁵⁶

Структура чл. 5 Уредбе 2022/720 је таква да се у ставу 1 набрајају сва ограничења која су искључена, односно која не могу бити изузета од забране, а потом се у ставовима 2 и 3 нормирају допуштени изузеци.

⁵¹ R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 393.

⁵² Вид. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, 184; H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 626.

⁵³ У теорији вид. R. Whish, D. Bailey, 684; Alison Jones, Brenda Sufrin, Niamh Dunne, *Jones & Sufrin's EU Competition Law – Text, Cases and Materials*, Oxford 2019, 797; M. Lorenz, 171.

⁵⁴ У теорији се наводи да нису у питању „црне клаузуле“ јер не утичу на изузеће у целини, а нису ни „беле клаузуле“ јер нису изузете од забране. Вид. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 427.

⁵⁵ О појму вертикалног споразума вид. више С. Фишер Шобот, 195–201.

⁵⁶ Вид. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 427.

Када су у питању искључена ограничења ради се заправо о обавезама из вертикалних споразума које су искључене из примене групног изузећа независно од тога да ли су премашени прагови тржишних удела из чл. 3(1) Уредбе 2022/720.⁵⁷ Другим речима, такве обавезе у вертикалним споразумима не могу уживати погодности "сигурне луке" групног изузећа.

Разлог постојања искључених ограничења је тај што су у питању обавезе за које се не може са довољном сигурношћу претпоставити да испуњавају услове из чл. 101(3) УФЕУ.⁵⁸ У уводном делу Уредбе 2022/720 се наводи да не би требало да буду изузета од забране ова ограничења да би се осигурао приступ и спречило тајно договарање на меродавном тржишту.⁵⁹ Међутим у Смерницама се изричито наводи да чињеница да је у питању обавеза из чл. 5 Уредбе 2022/720 не значи да је она обухваћена пољем примене чл. 101(1) УФЕУ или да не испуњава услове из чл. 101(3) УФЕУ, него да искључење таквих обавеза из групног изузећа значи само да оне треба да буду предмет појединачне оцене.⁶⁰

Уредба 2022/720 познаје четири искључена ограничења и предвиђа да се изузеће из чл. 2 не примењује на следеће обавезе садржане у вертикалним споразумима: а) директне или индиректне обавезе неконкурисања чије је трајање неограничено или премашује пет година; б) директне или индиректне обавезе које купца спречавају да после престанка споразума производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге; ц) директне или индиректне обавезе које чланове система селективне дистрибуције спречавају да продају робне марке одређених конкурентских добављача; д) директне или индиректне обавезе које купца услуга интернетског посредовања спречавају да нуди, продаје или препродаје робу или услуге крајњим корисницима под повољнијим условима користећи се конкурентским услугама интернетског посредовања.⁶¹

Пре анализе напред наведених искључених ограничења треба указати на разлику у формулацији која постоји између чл. 5(1)(а) с једне стране и чл. 5(1)(б), (ц) и (д) с друге стране. Наиме, у чл. 5(1)(а) је предвиђено да се изузеће не примењује на директне или индиректне „обавезе неконкурисања“ у вертикалним споразумима чије је трајање неограничено или премашује пет година. Ако се имају у виду претходна разматрања, то значи да су овом одредбом

⁵⁷ Вид. пара. 246 Смерница о вертикалним ограничењима. У теорији вид. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 426.

⁵⁸ Вид. пара. 246 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁵⁹ Вид. пара. 16 Уводних разматрања Уредбе 2022/720.

⁶⁰ Вид. пара. 246 Смерница о вертикалним ограничењима. Вид. Nicolas Petit, David Henry, "Vertical Restraints under EU Competition Law: Conceptual Foundations and Practical Framework", 34 доступно на <http://ssrn.com/abstract=1724891> (датум приступа: 10.2.2025).

⁶¹ Вид. чл. 5(1) Уредбе 2022/720.

обухваћена оба типа обавезе неконкурисања. Насупрот томе, у чл. 5(1)(б), (ц) и (д) се не користи формулација „обавеза неконкурисања“ него је предвиђено да се изузеће не примењује на директне или индиректне „обавезе купца“ у одређеним ситуацијама. У Смерницама о вертикалним ограничењима се, међутим, изричито наводи да су у питању обавезе неконкурисања.⁶²

3.1. Обавезе неконкурисања за време трајања споразума

Од забране рестриктивних вертикалних споразума не могу бити изузете директне или индиректне обавезе неконкурисања чије је трајање неограничено или премашује пет година.⁶³ Из наведеног је јасно да не постоји општа забрана обавезе неконкурисања, него њено трајање треба да буде временски ограничено. Сврха временског ограничења обавезе неконкурисања је да се спречи затварање тржишта за конкурентске добављаче, као и да се спречи губитак конкуренције између брендова.⁶⁴

Основно је правило да од забране не може бити изузета обавеза неконкурисања, чије трајање није одређено, као и обавеза неконкурисања у трајању дужем од пет година. Насупрот наведеном, дозвољено је постојање обавезе неконкурисања, како директне тако и индиректне, ако је њено трајање одређено и не прелази период од пет година.⁶⁵

Наведено се односи на Тип 1 и Тип 2 обавезе неконкурисања. Треба истаћи да, код Типа 2 обавезе неконкурисања, не би могла да се изузме од забране свака директна или индиректна обавеза купца да од добављача или другог учесника на тржишту којег одреди добављач купи више од 80% своје укупне набавке уговорне робе или услуга и њихових заменских производа на релевантном тржишту. Према томе, уколико би на основу вертикалног споразума купац имао обавезу да од добављача или другог учесника на тржишту којег он одреди купи нпр. 75% (или чак 79%) своје укупне набавке, таква обавеза не би представљала обавезу неконкурисања у смислу Уредбе 2022/720. Следствено томе, на такву обавезу не би се примењивало ни правило о њеном временском ограничењу из чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720.

Правило из чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720 значи и да између учесника на тржишту може постојати вертикални споразум и у трајању дужем од пет година, али да евентуална обавеза неконкурисања мора бити орочена на пет година. У том смислу, из вертикалног споразума мора недвосмислено произлазити да обавеза неконкурисања траје најдуже пет година. У доктрини

⁶² Вид. пара. 247-252 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁶³ Вид. чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720.

⁶⁴ Вид. Н. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 625, 626.

⁶⁵ Вид. F. Wijckmans, F. Tuytschaever, M. Lorenz, A. Zellhofer, 294; Н. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 626.

се наводи да је сврха овог строгог правила да се купцу омогући да, по протеку пет година, без санкције набавља робу и од других добављача.⁶⁶ Међутим, дозвољено би било да купац пре истека пет година закључи нови споразум са добављачем са обавезом неконкурисања у трајању од пет година.⁶⁷ У овом случају је једино важно да купац има стварну могућност да самостално донесе одлуку о новом споразуму.

У Смерницама о вертикалним ограничењима се наводи да се на обавезе неконкурисања које се прећутно могу продужити на више од пет година може применити групно изузеће под условом да купац може успешно поново преговарати о вертикалном споразуму који садржи ту обавезу или га раскинути уз разуман отказни рок и уз разуман трошак, чиме се купцу омогућава да по истеку петогодишњег периода може да промени добављача.⁶⁸ Тако, на пример, када споразум садржи петогодишњу обавезу неконкурисања, а добављач снабдева купца опремом која није регулисана уговором, по протеклу обавезе неконкурисања, купац мора имати могућност да ту опрему откупи по њеној тржишној вредности.⁶⁹ Према томе, кључно је да купац има могућност да по протеку пет година, што представља најдуже дозвољено трајање обавезе неконкурисања, задржи могућност да се слободно изјасни да ли жели да настави да послује са досадашњим добављачем или не.⁷⁰

Изузетно, међутим, временско ограничење се не примењује ако купац продаје уговорну робу или услуге из пословних простора и са земљишта чији је власник добављач или које је добављач узео у закуп од трећих страна које нису повезане са купцем, под условом да трајање обавезе неконкурисања не прелази период током ког купац користи те пословне просторе и земљиште.⁷¹ Наведена норма разликује две ситуације. Прву, када купац продаје уговорну робу или врши услуге из пословних простора или земљишта чији је власник сам добављач. И другу, када добављач није власник пословних простора или земљишта, него је са трећим лицем закључио уговор о закупу, па купац продаје уговорну робу или врши услуге из тог простора. У овој ситуацији потребно је да треће лице (закуподавац) са којим је добављач закључио уговор о закупу није повезан са купцем.

За примену овог изузетка је значајно време у којем купац користи пословне просторе и земљиште. Дакле, све док купац користи пословни простор и

⁶⁶ R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 429.

⁶⁷ Вид. више R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 429.

⁶⁸ Вид. пара. 248 Смерница о вертикалним ограничењима. У теорији вид. Alison Jones, Karen Slaney, "The new EU ad UK vertical regimes: improvements, divergences, and missed opportunities?", *CPI Antitrust Chronicle*, September 2022, 6, доступно на <https://ssrn.com/abstract=4282648> (датум приступа: 15.2.2025).

⁶⁹ Вид. пара. 248 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁷⁰ H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 626.

⁷¹ Вид. чл. 5(2) Уредбе 2022/720.

земљиште добављача за продају уговорне робе или вршење услуга трајање обавезе неконкурисања може бити одређено и у дужем временском периоду. У наведеној ситуацији не би било разумно очекивати од добављача да допусти продају конкурентске робе или вршење конкурентских услуга у пословном простору који је у његовој својини⁷² или у којем је закупопримац. У Смерницама о вертикалним ограничењима се изричито наводи да би наведено правило требало аналогно применити и ако купац послује из покретног продајног места које је у власништву добављача или из продајног места за које је добављач закључио уговор о закупу са трећим лицем.⁷³ Наведени изузетак нарочито има примену код дуготрајних уговора о франшизингу, уговора о дистрибуцији горива, уговора о снабдевању и сл.⁷⁴

Међутим, изузетак се не примењује на исконструисано лажно власништво којим се настоји избећи петогодишње ограничење, што би био случај када купац (дистрибутер) своја власничка права над земљиштем и пословним просторима пренесе добављачу у ограниченом временском периоду.⁷⁵

3.2. Обавезе купца по престанку споразума

Друга ситуација у којој постоји искључено ограничење је када вертикални споразум садржи директне или индиректне обавезе које купца спречавају да по престанку споразума производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге.⁷⁶ По правилу, купац би по престанку споразума требао да буде слободан да производи или продаје робу или пружа услуге. Управо због наведеног, није дозвољено наметање обавеза купцу, које га спречавају да по престанку споразума производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге. Из формулације „по престанку споразума“ можемо да закључимо да купцу не могу бити наметнуте обавезе по престанку споразума, као и да за примену овог правила није од значаја на који начин је споразум престао (истеком уговора на који је закључен, раскидом или на други начин).

У Смерницама о вертикалним ограничењима се изричито наводи да се, у складу са чл. 5(1)(б) Уредбе 2022/720, на обавезе неконкурисања које су по престанку споразума наметнуте купцу не примењује групно изузеће.⁷⁷ Ипак, у доктрини се указује да формулација „директне или индиректне обавезе купца...“ обухвата не само обавезе неконкурисања, као обавезе нечињења,

⁷² Вид. пара. 249 Смерница о вертикалним ограничењима. У теорији вид. R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 429.

⁷³ Вид. пара. 249 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁷⁴ Вид. H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 626; R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 429.

⁷⁵ Вид. пара. 249 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁷⁶ Вид. чл. 5(1)(б) Уредбе 2022/720.

⁷⁷ Вид. пара. 250 Смерница о вертикалним ограничењима.

него и позитивне обавезе да се предузимају одређене радње. У том случају ова одредба би се могла применити само уколико би такве позитивне обавезе биле обухваћене чл. 101(1) УФЕУ и као такве представљале ограничење конкуренције на тржишту.⁷⁸

Из формулације чл. 5(1)(б) Уредбе 2022/720 произлази да купац по престанку споразума мора имати слободу да производи, купује, продаје или препродаје било коју робу или услуге. Дакле, по престанку споразума купцу се не могу наметати забране како у погледу конкурентске робе или услуга, тако и свих других роба или услуга.⁷⁹ У том смислу је одредба чл. 5(1)(б) Уредбе 2022/720 шира у односу на обавезу неконкурисања, како је она дефинисана у чл. 1(1)(Ф) Уредбе 2022/720.

У чл. 5(2) Уредбе 2022/720 је од наведеног правила предвиђен изузетак. Наиме, изузеће из чл. 2 Уредбе 2022/720 се примењује на сваку директну или индиректну обавезу која купца спречава да након престанка споразума производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге ако су испуњени сви следећи услови: а) обавеза се односи на робу или услуге које су конкурентске уговорној роби или услугама; б) обавеза је ограничена на пословне просторе и земљиште с којег је купац деловао за време трајања уговора; ц) обавеза је неопходна ради заштите знања и искуства које је добављач пренео купцу; д) трајање обавезе је ограничено на рок од једне године после престанка споразума.⁸⁰ Овај изузетак је веома уско дефинисан⁸¹ и може се применити у тачно одређеним ситуацијама, уз испуњење наведена четири кумулативна услова. Наиме, обавеза неконкурисања по престанку споразума подлеже ограничењима у погледу робе или услуга које купац производи, купује, продаје или препродаје и у погледу места (простора) са ког купац врши те радње. Надаље, наметање такве обавезе неконкурисања дозвољено је само под условом да је она неопходна ради заштите знања и искуства које је добављач пренео купцу. Коначно, трајање обавезе неконкурисања у овом случају је ограничено на рок од једне године после престанка споразума. Као што видимо, у овом случају обавеза неконкурисања мора бити предметно, просторно и временски ограничена. Суштинска сврха овог изузетка јесте заштита знања и искуства пренетог на купца,⁸² а највећу примену има код уговора о франшизингу.⁸³

Од правила да је по престанку споразума могуће да купцу буде наметнута обавеза неконкурисања, чије трајање не може бити дуже од једне године

⁷⁸ R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 430.

⁷⁹ Упор. F. Wijkmans, F. Tuytschaever, M. Lorenz, A. Zellhofer, 297.

⁸⁰ Вид. чл. 5(3) Уредбе 2022/720.

⁸¹ Вид. H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 627.

⁸² Вид. H. Schröter, T. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 627.

⁸³ Вид. више R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 430; N. Petit, D. Henry, 35.

Уредбом 2022/720 је предвиђен изузетак који се односи на коришћење и откривање знања и искуства⁸⁴ које није јавно познато. Наиме, наведеним правилом из чл. 5(1)(б) не се доводи у питање могућност наметања временски неограниченог ограничења коришћења и откривања знања и искуства које није јавно познато.⁸⁵ Дакле, овде су регулисане ситуације када постоји споразум о поверљивости (тајности, необелодањивању) па обавезе у погледу одређеног знања и искуства које није јавно познато, могу бити и временски неограничене и могуће је предвидети различита ограничења у погледу коришћења и откривања тајног знања и искуства.

3.3. Обавезе које се намећу члановима у системима селективне дистрибуције

Треће искључено ограничење се односи на системе селективне дистрибуције⁸⁶ и наметање одређених обавеза члановима тих система. Наиме, групно изузеће се не примењује на директне или индиректне обавезе које чланове система селективне дистрибуције спречавају да продају робне марке одређених конкурентских добављача.⁸⁷ Овим правилом су обухваћени квалитативни и квантитативни системи селективне дистрибуције.⁸⁸

Указујемо на формулацију „директне или индиректне обавезе“, односно да се изричито не наводи да су у питању обавезе неконкурисања. Међутим, у Смерницама о вертикалним ограничењима ово искључено ограничење се назива: „Обавезе неконкурисања које се одређују члановима система селективне дистрибуције“, па је јасан став Европске комисије у погледу природе овог ограничења.⁸⁹

Као што смо раније навели, у складу са чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720 допуштено је се дистрибутеру који послује у систему селективне дистрибуције

⁸⁴ Према чл. 1(1)(j) Уредбе 2022/720 „знање и искуство“ значи пакет непатентираних техничких информација које су резултат добављачевог искуства и тестирања те су тајне, значајне и препознатљиве; „тајан“ значи да знање и искуство није општепознато или лако доступно; „значајан“ значи да знање и искуство обухвата информације које су битне и корисне за купца како би могао користити, продавати или препродавати уговорну робу или услуге; „препознатљив“ значи да је знање и искуство посано на довољно разумљив начин, како би било могуће проверити да ли испуњава критеријусе тајности и значајности.

⁸⁵ Вид. чл. 5(3) 2. реченица Уредбе 2022/720.

⁸⁶ У чл. 1(1)(г) Уредбе 2022/720 одређено је да „систем селективне дистрибуције“ значи систем дистрибуције у којем се добављач обавезује да продаје уговорну робу или услуге, директно или индиректно, само дистрибутерима одабранима на основу утврђених критеријума, при чему се ти дистрибутери обавезују да неће продавати такву робу или услуге неовлашћеним дистрибутерима на подручју које је добављач одредио за тај систем.

⁸⁷ Вид. чл. 5(1)(ц) Уредбе 2022/720.

⁸⁸ R. Bechtold, W. Bosch, I. Brinker, 431.

⁸⁹ Вид. наслов 6.2.3. Смерница о вертикалним ограничењима.

наметне обавеза неконкурисања општег карактера, под условом да њено трајање није дуже од пет година.⁹⁰ Међутим, није допуштено постојање обавезе неконкурисања која би се односила на једног или више одређених конкурентских добављача. У Смерницама о вертикалним ограничењима се изричито наводи да ово правило служи да се избегне ситуација у којој неколико добављача, који се користе истим селективним дистрибуцијским местима спречава једног или више одређених конкурената да се користе тим продајним местима за дистрибуцију својих производа, као и да би такав сценарио могао довести до ограничења приступа тржишту путем облика колективног бојкота.⁹¹ На овај начин се спречава бојкот, као и фаворизовање одређених конкурентских добављача у системима селективне диситрибуције.

У теорији се потпуно оправдано поставља питање зашто се ово правило односи искључиво на системе селективне дистрибуције, будући да се исте обавезе могу наметати и члановима других дистрибуцијских система.⁹²

3.4. Искључена ограничења код посредовања на интернету

Конечно, у искључена ограничења сврставају се и директне или индиректне обавезе које купца услуга интернетског посредовања спречавају да нуди, продаје или препродаје робу или услуге крајњим корисницима под повољнијим условима користећи се конкурентским услугама интернетског посредовања.⁹³ Оваква одредба до сада није постојала у уредбама којима је регулисано групно изузеће вертикалних споразума, а представља израз тежње да се у обзир узму трендови у савременој трговини, у којој се све више роба продаје управо путем интернета.

Ово искључење се односи на обавезе вишеплатформског паритета малопродаје које намећу добављачи услуга интернетског посредовања, односно директне или индиректне обавезе којима се купци тих услуга наводе да крајњим корисницима не нуде, продају нити препродају робу или услуге под повољнијим условима у оквиру конкурентских услуга интернетског посредовања. Услови се могу односити на цене, залихе, доступност или било које друге услове понуде или продаје.⁹⁴ Обавеза паритета малопродаје може бити изричито уговорена или може произлазити из одређених мера (нпр. давање подстицаја купцу услуга интернетског посредовања, који зависе од услова под којим он робу продаје крајњим купцима).⁹⁵ У Смерницама о вер-

⁹⁰ Вид. чл. 5(1)(а) Уредбе 2022/720. Упор. Н. Schröter, Т. Jakob, R. Klotz, W. Mederer (Hrsg.), 627.

⁹¹ Вид. пара. 252 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁹² F. Wijckmans, F. Tuytschaeffer, 179.

⁹³ Вид. чл. 5(1)(д) Уредбе 2022/720.

⁹⁴ Пара. 253 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁹⁵ Вид. пара. 253 Смерница о вертикалним ограничењима.

тикалним ограничењима се као пример вишеплатформског паритета продаје наводи случај када пружалац услуга интернетског посредовања купцу понуди бољу видљивост његове робе или услуга на својим интернет страницама или му наплати нижи проценат провизије под условом да му купац одобри паритет услова у односу на конкурентске пружаоце таквих услуга.⁹⁶ Још један пример би могла да буде платформа за резервисање хотелског смештаја. Искључено ограничење би постојало уколико хотел који користи платформу не би смео да понуди крајњим корисницима смештај по нижим ценама или другим бољим условима у односу на оне понуђене у оквиру платформе.⁹⁷

У Смерницама о вертикалним органичењима се изричито истиче да се на све друге врсте паритета може применити изузеће из чл. 2 Уредбе 2022/720 (нпр. обавезе паритета које се односе на услове по којима се роба или услуге нуде учесницима на тржишту који нису крајњи корисници и др.).⁹⁸

Последица увођења овог искљученог ограничења је да се на обавезе вишеплатформског паритета малопродаје не примењује групно изузеће, него овакве обавезе наметнуте купцима морају бити предмет појединачне оцене у поступку самовредновања.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Вертикални споразуми, као споразуми који могу имати бројне позитивне ефекте и који су потенцијално мање опасни за конкуренцију на тржишту могу бити изузети од забране рестриктивних споразума на основу Уредбе 2022/720 којом је регулисано групно изузеће вертикалних споразума од забране рестриктивних споразума. Наведена уредба полази од претпоставке дозвољености вертикалних споразума под условом да тржишни удели страна у споразуму не прелазе утврђене прагове, да споразуми не садрже тешка ограничења, ни неодвојива искључена ограничења.

Уколико вертикални споразум садржи искључено ограничење, споразум може бити изузет од забране под условом да се оно може одвојити од остатка споразума. Разлог постојања искључених ограничења је тај што су у питању обавезе за које се не може са довољном сигурношћу претпоставити да испуњавају услове из чл. 101(3) УФЕУ, па оне морају бити предмет појединачне оцене.

⁹⁶ Вид. пара. 253 Смерница о вертикалним ограничењима.

⁹⁷ Вид. Danish Competition and Consumer Authority, *The European Commission's New Vertical Block Exemption Regulation*, #62, August 2022, 7 доступно на <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://en.kfst.dk/media/rpyjokca/20221026-the-european-commission-s-new-vertical-block-exemption-regulation.pdf> (датум приступа: 15. 1. 2025).

⁹⁸ Вид. више пара. 254 Смерница о вертикалним ограничењима.

Вертикални споразуми могу да садрже обавезу неконкурисања, чије постојање је дозвољено, под условом да таква обавеза према уредби о групном изузећу не представља искључено ограничење. С друге стране, о искљученом ограничењу можемо говорити уколико споразум садржи обавезу неконкурисања за коју је Уредбом 2022/720 прописано да не може уживати погодности групног изузећа.

Обавеза неконкурисања може имати два појавна облика. Тип 1 обавезе неконкурисања подразумева да је купцу наметнута обавеза искључивости, односно да све своје набавке мора да усмери на једног добављача. Тип 2 обавезе неконкурисања подразумева да се купцу намеће да више од 80% својих укупних потреба за уговорном робом или услугама набавља од добављача или лица које он одреди. На тај начин се купац приморава да највећи део својих потреба задовољава снабдевањем од једног добављача или лица које он одреди.

Уредба 2022/720 разликује четири врсте искључених ограничења. Изузеће из чл. 2 се не примењује на следеће обавезе садржане у вертикалним споразумима: а) директне или индиректне обавезе неконкурисања чије је трајање неограничено или премашује пет година; б) директне или индиректне обавезе које купца спречавају да после престанка споразума производи, купује, продаје или препродаје робу или услуге; ц) директне или индиректне обавезе које чланове система селективне дистрибуције спречавају да продају робне марке одређених конкурентских добављача; д) директне или индиректне обавезе које купца услуга интернетског посредовања спречавају да нуди, продаје или препродаје робу или услуге крајњим корисницима под повољнијим условима користећи се конкурентским услугама интернетског посредовања.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Aleš Ferčič (ed.), *European Union Competition Law*, Zutphen 2023.
- Alison Jones, Brenda Sufrin, Niamh Dunne, *Jones & Sufrin's EU Competition Law – Text, Cases and Materials*, Oxford 2019.
- Alison Jones, Karen Slaney, "The new EU and UK vertical regimes: improvements, divergences, and missed opportunities?", *CPI Antitrust Chronicle*, September 2022, 2-10, доступно на <https://ssrn.com/abstract=4282648>.
- Vlatka Butorac Malnar, Jasminka Pecotić Kaufman, Siniša Petrović, *Pravo tržišnog natjecanja*, Zagreb 2013.
- Vlatka Butorac Malnar, Jasminka Pecotić Kaufman, Siniša Petrović, Dubravka Akšamović, Marijana Liszt, *Pravo tržišnog natjecanja i državnih potpora*, Zagreb 2021.
- Danish Competition and Consumer Authority, *The European Commission's New Vertical Block Exemption Regulation*, #62, August 2022, 1-14 доступно на <chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcajpcgclcfndmkaj/https://en.kfst.dk/media/>

- rpjokca/20221026-the-european-commission-s-new-vertical-block-exemption-regulation.pdf.
- Ernst-Joachim Mestmäcker, Heike Schweitzer, *Europäisches Wettbewerbsrecht*, 3. Auflage, München 2014.
- Moritz Lorenz, *An Introduction to EU Competition Law*, Cambridge 2013.
- Nicolas Petit, David Henry, “Vertical Restraints under EU Competition Law: Conceptual Foundations and Practical Framework”, 1-46, доступно на <http://ssrn.com/abstract=1724891>.
- Rainer Bechtold, Wolfgang Bosch, Ingo Brinker, *EU – Kartellrecht – Kommentar*, München 2014.
- Richard Whish, David Bailey, *Competition Law*, 9th edition, Oxford 2018.
- Сандра Фишер Шобот, „Појам вертикалног споразума и вертикалног ограничења у Уредби 2022/720 о групном изузећу вертикалних споразума“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Сагу*, 1/2023, 189-208.
- Frank Wijckmans, Filip Tuytschaever, Moritz Lorenz, Andreas Zellhofer, *Vertriebsverträge im Kartellrecht – Deutsche, österreichische und unionweite Rechtspraxis vertikaler Vereinbarungen*, Wien 2019.
- Frank Wijckmans, Filip Tuytschaever, *Vertical Agreements in EU Competition Law*, 2nd edition, Oxford 2011.
- Helmuth Schröter, Thina Jakob, Robert Klotz, Wolfgang Mederer (Hrsg.), *Europäisches Wettbewerbsrecht – Grosskommentar*, 2. Auflage, Baden-Baden 2014.
- Walter Frenz, *Handbook of EU Competition Law*, Berlin Heidelberg 2016.

Извори права

- Смернице о вертикалним ограничењима (*Guidelines on Vertical Restraints*), ОЈ С 248/01, 30. 6. 2022. године.
- Уговор о функционисању Европске уније (*Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*), ОЈ С 202/47, 7. 6. 2016. године.
- Уредба Комисије (ЕУ) 2022/720 од 10. маја 2022. о примени члана 101(3) Уговора о функционисању Европске уније на категорије вертикалних споразума и усаглашених пракси (*Commission Regulation (EU) 2022/720 of 10 May 2022 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices*), ОЈ L 134, 11. 5. 2022. године.

Одлуке Европске комисије

- COMP/B-1/38.348 – REPSOL C.P.P, 12 April 2006.

Судска пракса

- C-331/21, *EDP – Energias de Portugal SA, EDP Comercial – Comercialização de Energia SA, MC retail SGPS SA, prije Sonae MC SGPS SA, Modelo Continente Hipermarcados SA v. Autoridade da Concorrência*, ECLI:EU:C:2023:812.

Sandra S. Fišer Šobot
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
S.FiserSobot@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9591-0637

Excluded Restrictions in Vertical Agreements in European Union Competition Law

Abstract: *Excluded restrictions are regulated by Art. 5 of Commission Regulation on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices. Excluded restrictions in vertical agreements represent special type of vertical restraints that, if contained in an agreement, cannot be exempted from prohibition of restrictive agreements. We can speak of an excluded restriction if the vertical agreement contains a non-compete obligation for which the Regulation stipulates that it cannot benefit from the block exemption.*

The subject of analysis in this paper is the legal regulation of excluded restrictions in EU competition law. Given that excluded restrictions involve the existence of a non-compete obligation, the paper also examines the concept of the non-compete obligation and its various forms.

Keywords: *vertical agreement, block exemption, excluded restrictions, non-compete obligation.*

Датум пријема рада: 8. 4. 2025.

Датум достављања коначне верзије рада: 1. 7. 2025.

Датум прихватања рада: 2. 7. 2025.